

wo uwagę odbiorców, że publikowany tekst ma charakter studyjny⁵. Autorowi chodziło zapewne o podzielenie się z czytelnikami częścią wykonanej pracy, a wydawnictwu o jej udostępnienie „aby ogółowi księży, seminarzystów i wszystkim wiernym służyła tak, aby mieli w wielkiej czci kapłaństwo – dar bezpośrednio przekazany przez Jezusa Chrystusa”⁶. Studyjny charakter publikacji zwolnił autora od powinności respektowania w niej zasad edytorskich, przewidzianych dla naukowego typu wydawania tekstów patrystycznych. Wydawnictwo „Petra” natomiast mogło zachować nienaruszalność struktury planu serii *Bibliotheca Antiqua Christiana*⁷, w której ramach przewidziane jest wydanie wszystkich dzieł św. Jana Złotoustego.

Tadeusz Leander Pietras OSPPE
Vranov n/Topl'ou. Słowacja.

SEDULIUS Caelius, *Opera omnia – Dzieła wszystkie. Tekst łacińsko-polski, przełożył, wstępem i komentarzem opatrzył ks. Henryk Wójtowicz, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1999, ss. 453.*

Recenzowana książka ks. prof. Henryka Wójtowicza jest pierwszym przekładem na język polski wszystkich dzieł Seduliusza, chrześcijańskiego poety łacińskiego z 1. poł. V wieku.

W przedmowie (s. 5-6) Autor przekładu opisuje niezwykle ciekawe okoliczności, które towarzyszyły pracy nad tekstem. We wstępie (s. 7-58) ks. Wójtowicz wykorzystując najnowszą literaturę przedstawia postać Seduliusza, jego czasy i jego poematy; dzieło swe Seduliusz dedykował prezbiterowi Macedoniuszowi: najpierw na stronach 7-10 mamy wzmiankę o poecie, jego pochodzeniu i czasie powstania utworów; dalej na stronach 10-19 Tłumacz przedstawia treść poematów. Treścią *Paschale Carmen* są „cudowne dzieła Boże” (*mirabilia divina*), „cuda Chrystusa jako Sprawcy zbawienia” (*miracula Christi salutiferi*). *Paschale opus* jest wersją prozaiczną poprzedniego utworu. Dalej mamy mowę o kompozycyjnej technice epickiej Seduliusza i Juwenkusa – poety z 1. poł. IV wieku i autora poematu *Evangeliorum libri IV* w 3184 heksametrach, a także o dwóch hymnach, których autorem jest również Seduliusz.

⁵ por. dz. cyt. s. 4: „Vydane ako učebny text”.

⁶ M. Durlák, *Úvod*, s. 5.

⁷ Seria ta zaczęła się ukazywać w roku 1999. Jej pierwszy tom zawiera w sobie wybrane pisma św. Bazylego Wielkiego: *Zachęta do młodych, aby wykorzystali wartości literatury świeckiej i Listy cz. 1.* = *Bibliotheca Antiqua Christiana. Patrimonium*, t. 1: *Sv. Bazil Vel'ký: Povzbudenie mladým. Listy I (r. 357-374)*, Prešov 1999.

Następnie ks. Wójtowicz bardzo dokładnie w sposób jasny i precyzyjny, wprost po mistrzowsku, omawia język i styl Seduliusza. Według Tłumacza najwyższą wartością dla Seduliusza była poezja chrześcijańska, której poświęcił się całym sercem i duszą, a wzorem dla niego w zakresie techniki poetyckiej był Owidiusz. Swoją tezę popiera Autor przekładu wieloma dowodami, przede wszystkim z *Metamorfoz*. Mamy podane bardzo ciekawe przykłady na środki poezji patetycznej oraz dokładnie omówione takie środki stylistyczne, jak: personifikacja, apostrofa, anafora, antyteza, oksymoron, chiasm, hyperbaton, homoioteleuton, metafora, metonimia i inne. Tłumacz zaznacza także, że Seduliusz stosuje środki poezji epigramatycznej zgodnie z antyczną tradycją poetycką. W zakresie zaś sztuki imitacji (s. 46-52) wzorem dla Seduliusza był Wergiliusz, i tu Tłumacz znów podaje bardzo liczne przykłady na potwierdzenie swojej argumentacji np., że Seduliusz posługuje się Wergiliuszowym opisem Pól Elizejskich. Początek i zakończenie heksametru u Seduliusza i Wergiliusza w wielu wierszach brzmi identycznie np. „Indicio est” (PC I 93 i *Georg.* II 182), „culmina tecti” (PC I 271 i *Aen.* II 695). Z powyższych rozważań Autor przekładu wysnuwa wniosek, że autorem przedchrześcijańskim nieobca była myśl, że Bóg może dokonać czegoś cudownego, że jego obecność jest pomocna dla ludzi.

Na dalszych stronach (53-58) Tłumacz omawia archaizmy, greczyzmy, hebraizmy zawarte w utworach oraz podaje uwagi końcowe. Kolejne strony (59-60) zawierają wykaz skrótów. Dalej (s. 61-71) mamy podaną olbrzymią bibliografię, która została podzielona na: źródła, słowniki i konkordancje oraz opracowania. W wykazie bibliografii uderza benedyktyńska praca i ogromna znajomość tematu. Mamy tutaj zebrane najnowsze wydania i przekłady tekstów Seduliusza, mamy opracowania ogólne i szczegółowe w większości wydawane za granicą.

Dalsze strony (74-221) zawierają pełny tekst łaciński oraz przekład *Paschale carmen*, a otwiera go *Epistola ad Macedonium*. Na stronach (223-243) mamy łaciński tekst hymnów i ich przekład oraz pełny przekład *Paschale opus* razem z tekstem łacińskim, zawarty na kolejnych stronach (245-449). Podział utworów Seduliusza w przekładzie na części kompozycyjne oraz tytuły dla opisów poszczególnych cudów i innych wydarzeń pochodzą od Tłumacza. Na każdej stronie pod przekładem polskim mamy ogromną ilość przypisów odnoszących się głównie do Pisma św. i Ojców Kościoła. Uderza w nich ogromna znajomość teologii, egzegezy i innych dyscyplin kościelnych. Dalsze znów strony (411-421) zawierają *Appendix Seduliana* razem z przekładem. Indeks rzeczowy oraz indeks cytatów biblijnych znajdują się na końcowych stronach (423-448). Na stronie 449 mamy napisaną przepiękną łaciną *Nota editoria*, a na ostatnich stronach (451-453) – spis treści.

Przekład Seduliusza dokonany przez świetnego uczonego, doskonałego znawcę Homera, całej literatury i kultury antycznej oraz antyku chrześcijań-

skiego, Księdza Profesora Henryka Wójtowicza, zasługuje na ogromne uznanie i uwagę. Antyk chrześcijański wzbogacił się o wspaniałe dzieło dostępne po raz pierwszy w języku polskim. Będą z niego korzystać nie tylko filologowie klasyczni, teologowie czy bibliści, ale winni z tej perły poezji chrześcijańskiej korzystać także wszyscy ci, którym bliska jest idea chrześcijańska w połączeniu z antykiem. Bardzo cenne jest także równoległe podanie tekstu łacińskiego obok przekładu polskiego.

Niech mi wolno będzie jeszcze dodać, że te piękne przekłady wychodzące spod pióra ks. H. Wójtowicza powstają w maleńkiej rodzinnej wiosce, w której on mieszka i pracuje, leżącej na skraju Puszczy Kozienickiej, daleko od Ośrodków Naukowych, z ogromną biblioteką mieszczącą się w jednym pokoju razem z jego pracownią; jest on dla mnie, i nie tylko dla mnie, *signum temporis* w roku Jubileuszowym i u progu trzeciego Tysiąclecia.

Władysław Pokrywka – Starachowice

Flawiusz FILOSTRATOS, *Żywot Apolloniosa z Tyany*. Z języka greckiego przełożył, wstępem i komentarzem opatrzył Marian Szarmach, Toruń 2000, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, ss. 264.

Recenzowana tu książka prof. Mariana Szarmacha jest drugim polskim przekładem i opracowaniem *Żywota Apolloniosa z Tyany*, napisanego przez sofistę greckiego Flawiusza Filostratos (178-248). (Pierwszy polski przekład: Flawiusz Filostrat, *Żywot Apolloniusza z Tiany*. Z greckiego przełożył Ireneusz Kania, przedmową opatrzyła Maria Dzielska, nakładem Oficyny Literackiej w Krakowie AD 1997, ss. 357, nlb. 3, z jedenastoma tylko bardzo krótkimi przypisami). Książka Szarmacha ukazała się w Wydawnictwie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, w nakładzie 480 egzemplarzy.

We wstępie (s. 7-24), wykorzystującym najnowszą literaturę przedmiotu, został przedstawiony przez tłumacza Flawiusz Filostratos, jego czasy i jego dzieło. Mamy więc zwięzły opis panowania dynastii Sewerów (193-235), kiedy filozofia skłaniała się częściej ku mitycy, głównie przez swój związek z religią. Na czoło ówczesnych greckich autorów wysuwa się zdecydowanie Filostratos, który za panowania Septymiusza Sewera (193-211) należał do intelektualistów skupionych wokół cesarzowej Julii Domny i na jej właśnie polecenie napisał *Żywot Apolloniosa z Tyany* w 8 księgach. Napisał też inne dzieła, jak: *Żywoty sofistów* w 2 księgach, *Dialog o herosach*, *O gimnastyce*, *Obrazy i Listy miłosne*. Od niego pochodzi również rozróżnienie między sofistyką starszą, filozoficzną, wywodzącą się od Gorgiasza, a drugą, literacką, obejmującą bliższych Filostratowi deklamatorów sofistycznych. Omówione tu też zostały pisma wczesno-